

MARKO MARULIĆ U NJEMAČKIM LEKSIKONIMA I ENCIKLOPEDIJAMA

Franz Leschinkohl

I. UVOD

U njemačkoj leksikografiji prve autentične tragove o hrvatskom humanistu i renesansnom književniku Marku Maruliću i o njegovim tiskanim djelima susrećemo 1568. godine u katalogu (**slika 1**) knjižara i izdavača Georga Willera iz Augsburga, koji je on izdao prilikom održavanja jesenskog sajma u Frankfurtu na Majni iste godine. Počevši od 1564. pa sve do 1592. godine Willer redovito, dva puta godišnje, za proljetni i jesenji sajam u Frankfurtu, izdaje po jedan katalog, čime i počinje procvat knjižarstva u Njemačkoj. Ujedno će njegovi katalogi postati najvažniji bibliografski dokumenti koji daju detaljne podatke o njemačkoj i internacionalnoj knjižnoj djelatnosti tijekom 16. stoljeća. Poslije 1592. njegovi će sinovi nastaviti izdavanje kataloga sve do 1627. godine, a i izdavačku djelatnost do 1632.¹

Willer je usko surađivao s Bečom, imao je svoja zastupništva u Münchenu, Ingolstadtu, Tübingenu i u Freiburgu, a i nadvojvoda Ferdinand II. iz Tirola bio je kod njega kupac »dobrih knjiga za svoj puk u Tirolu«, i to ponajviše onih tiskanih u Dillingenu, koje je Willer tamo tiskao kod Sebaldusa Mayera. Kao dobar poznavatelj knjižnog tržišta, na koje je sajamskim katalogima i svojim vlastitim izdanjima uvelike utjecao, Willer je dobro znao koliko je izdavaču važan dobar tiskar, pa se pobrinuo da stekne jednog, koji će dugi niz godina tiskati njegova izdanja. Iskoristio je teško financijsko stanje spomenutog Sebaldusa Mayera u

---

¹ *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Knj. III. Leipzig 1937, str. 585.

Dillingenu, koji je bio stalno prezadužen i u novčanoj oskudici, dajući mu 1570. godine zajam. Od te godine Willer prema Mayeru nastupa kao zajmodavac i »ima ga u šaci«, te odlučuje koja će se knjiga tiskati i kada, ovisno o stanju na tržištu. Krajem rujna 1573. Mayer za njega završava knjigu *Evangelische Inquisition*, koja će u Njemačkoj izazvati senzaciju, ali i bijes cara Maksimilijana II., koji je bio za kompromis dviju zavađenih religija. Car daje naredbu da se Willer sasluša, no Mayer je već od 1500 tiskanih knjiga Willeru poslao 1403 primjerka za sajam u Frankfurtu.²

Znajući da je Georg Willer u ono vrijeme vedrio i oblačio na knjižnom nebu Njemačke, možemo se upitati nije li upravo on bio izdavač drugog njemačkog prijevoda Marulićeve *Institucije (Sechs Bücher...)* (**slika 2**), tiskane u Dillingenu u tiskari Johanna Mayera (1582., 1583., 1594., 1602., 1614., 1694.). Na toj se knjizi sigurno moglo i te kako lijepo zaraditi, a to Willer kao izdavač sigurno ne bi prepustio drugome.

Želja da se cjelokupno do tada stečeno znanje pregledno obuhvati dovela je u 18. stoljeću do nastanka velikih zbirki znanja i leksikona. Tako se 1704. pojavljuje *Reales Staats-Zeitungs und Conversations-Lexikon* Johanna Hübnera, a izdavač Heinrich Zedler objavljuje od 1732. do 1750. u 64 knjige svoj *Großes vollständiges Universal-Lexikon aller Wissenschaften und Künste...* velikog formata (22 x 35 cm) (**slika 3**).

U ono vrijeme nastaju i pokušaji da se registriraju sve do tada tiskane knjige. U tu svrhu knjižar Theophili Georgi³ izdavao je *Allgemeines Europäisches Bücher-Lexikon* (**slika 4**), koji se je pojavio 15. travnja 1742. godine u Leipzigu. S kakvim je oduševljenjem izdao taj leksikon, vidi se iz predgovora, gdje čitamo: »Ovdje se najzad pojavljuje na svijetlo dana moj već dugo obećavani Europski leksikon knjiga. Namjera mi nije bila da izdam takvu knjigu, jer sam za vrijeme naukovanja u knjižari samo bilježio knjige, da ih ne bih zaboravio, što mi se je često puta događalo. Znanstvenici i knjižari pak izrazili su želju da bi rado posjedovali moj popis knjiga, kojih je oko stotinu i dvadesetak tisuća, te sam odlučio objaviti ga tiskom.«

Georgi je za vrijeme tiskanja svog leksikona imao velikih teškoća, te je stalno tražio nekoga tko bi preuzeo troškove. Radilo se o osam svezaka s ukupno oko 3100 strana današnjeg formata DIN A4, koje su objavljene 1742., 1750., 1753., 1755. i 1758. U njima je registrirano oko 200.000 knjiga raznih autora, i to u tabelarnom slogu (**slika 5** s knjigama Marka Marulića), čime je ručni slog

² *Otto Bucher*: Bibliographie der deutschen Drucke des XVI. Jahrhunderts. I. Dillingen, Bad Bockler – Wien – Zürich – Florenz 1960, str. 11.

³ *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Knj. I. Leipzig 1935, str. 616.

mnogostruko poskupio, te se u leksikografiji poslije odustalo od tabelarne registracije tiskanih knjiga.

Ako se želi što doznati o kojem znanstveniku ili književniku iz vremena prije 1800. godine, i danas vrijedi pogledati u *Allgemeinen Gelehrten-Lexikon* (**slika 6**), koji je Christian Gottlieb Jöcher⁴ izdao 1750.–1751. u četiri knjige u Leipzigu, a poslije njegove smrti do 1897. izašlo je još 11 knjiga kao nastavci i dodatci (**slika 8**).

Da se leksikografijom nisu bavili samo znanstvenici i knjižari, već i teolozi, svjedoči nam *Annales typographici* u 11 svezaka (**slika 7**), glavno djelo Georga Wolfganga Franza Panzera, koje je izdao u Nürnbergu od 1793. do 1803. Oslanjajući se na predradnje drugih, uglavnom na radove Michaela Maittairesa⁵ Panzer skuplja i registrira stare knjige tiskane sve do 1536. godine. U prvih pet svezaka nalaze se inkunabule, a u svescima 6. do 11. europsko tiskarstvo od 1501. do 1536. (izuzevši njemačko), registrirano abecednim redom mjesta gdje su tiskane. Panzer je u tih 11 svezaka registrirao oko 16.000 uglavnom latinskih djela iz cijele Europe, čime je stvorio prvu sveobuhvatnu bibliografiju knjiga 16. stoljeća. Knjige tiskane u Njemačkoj od 1501. do 1526. objavio je u izdanjima *Annalen der älteren deutschen Literatur* u Nürnbergu i Leipzigu od 1788. do 1805. godine.

Oba Panzerova izdanja slove kao prvi pokušaj njemačke nacionalne bibliografije 16. stoljeća te su još i danas neophodno potrebna kao primarna literatura u proučavanju europskog tiskarstva. Kao svećenik Panzer je imao i veliku zbirku *Biblija*, koju je zbog važnosti za poznavanje razvoja protestantizma u Njemačkoj, već 1780. godine otkupio württembergski knez, te danas čini jedan dio zemaljske biblioteke u Stuttgartu.⁶

Novu obradu građe ili barem nastavak Panzerovih *Annales typographici* do konca 16. stoljeća nitko nije dugo vremena poduzimao jer su se i bibliotekari ponajviše posvećivali razdoblju inkunabula i početku 16. stoljeća.

Početak 19. stoljeća pojavile su se monografije koje su obradile literarna djela nekih autora 16. stoljeća, ali pregled tiskarstva tog stoljeća nije se mogao dobiti. Da je i na tome polju inicijativa pojedinca bila presudna, svjedoče znanstvena istraživanja Josefa Benzina (1904–1981),⁷ najboljeg poznavatelja njemačkog tiska 16. stoljeća, koji je svojim dugogodišnjim radovima uspio registrirati 35.000 tiskanih djela 16. stoljeća. Kada je 1. svibnja 1969. u Münchenu

⁴ *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Knj. II. Leipzig 1936, str. 170–171.

⁵ *Michael Maittaire: Annales typographici ab artis inventae origine usque ad annum 1664*. Den Haag 1719–1733. Registrirano bivaju 6000 tiska 16 stoljeća.

⁶ *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Knj. II, Leipzig 1936. str. 598.

⁷ *Josef Benzing: Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts und Bibliothekwesen*. 12) Drugo, prošireno i popravljeno izdanje pojavilo se 1982. godine, poslije autorove smrti.

osnovan inicijativni odbor za izdavanje edicije *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts*, tog kamena temeljca za retrospektivnu njemačku nacionalnu bibliografiju, tada je Benzingova zbirka podataka bila otkupljena, da bi činila jezgru toga velikog poduhvata, koji će na koncu registrirati 330.000 naslovnih kartica u 40 tiskanih knjiga velikog formata. Obuhvaćena su sva tiskana djela s njemačkoga jezičnog područja (Njemačka, Austrija, njemački dio Švicarske i Elsaša u Francuskoj), bez obzira na jezik kojim su tiskana, od godine 1501. do 1600.

U ostvarenje tog poduhvata, u kojem glavnu riječ vode dvije najpoznatije biblioteke Njemačke, Bayerische Staatsbibliothek iz Münchena i Herzog August Bibliothek iz Wolfenbüttela, uključene su mnoge njemačke biblioteke kao i one iz Beča, Basela i Züricha. Veliki broj poznatih znanstvenika s polja bibliografije i povijesti tiska dao je svoje priloge, među njima i veoma poznati hrvatski slavist i bibliograf Josip Badalić,⁸ te je zahvaljujući njegovim istraživanjima Marko Marulić u trinaestoj knjizi te edicije zastupljen čak sa dvadeset izdanja.

---

⁸ *Josip Badalić: Jugoslavica usque ad annum MDC. Bibliographie der südslawischen Frühdrucke. Baden–Baden 1959. (Bibliotheca bibliographica Aureliana. 2)*

[175]

NVNDINÆ FRANCOFOR-
DIENSES AVTVMNALES
ANNIA NATO CHRI-
STO M. D. LXVIII.

Librorum nouorum, tum eorum qui iam re-
cens in lucem sunt emissi, tum illorum
etiam, qui denuò castigatiores
prodierunt,

ELENCHVS.

*Quibus adiecimus per paucos alios non quidem novos, hactenus
tamen in officina libraria Georgij Villeri
desideratos.*

Neuwe Bücher/welche seit der nechsten
Fastenmeh in Trud außgangen/vnd diese
Herbstmeh zu Franckfurt öffentlich außs
gelegt vnd feil gehabt wor-
den sind.

Gedruckt zu Franckfurt am Meyn.
M. D. LXVIII.

Slika 1

Im Casu H. Hauemann. Sacrad. 1715. No. 160.

M. MARVLI
SPALATENSIS

Sechs Bücher.

Don gedächtnuß wür-
digen Reden vnd Thatten.

Oder:

Don Lehr vnd vnderweisung / das Leo-
ben wol vnd selig anzustellen, nach form der hat-
ligen lebens/Altes vnd Neuen Testaments.

Hochwonnöthen den gemainen Landpriestern / dem
Vöcklin darauß allerhand Maceri Exempel fürzutragen :
Auch den Klosterpersonen / vnd sonst allen gemainen Mäns vnd Weibes
personen, so die wolgebanete Straß zum Himmel wand-
ten / vnd selig werden wollen.

In Teutsche Sprach gebiacht/
Durch Herman Baumgartern / Burgern vnd
Wischhofflichen Fiscal zu Augspurg.

Mit Röm. Kay. May. Freyhan.
Gedruckt zu Dillingen / durch Johannem Mayer.

M. D. XCIV.

Slika 2

Großes vollständiges

UNIVERSAL- LEXICON

Aller Wissenschaften und Künste,
Welche bishero durch menschlichen Verstand und Witz
erfunden und verbessert worden.

Darinnen so wohl die Geographisch- Politische

Beschreibung des Erd- Kreyses, nach allen Monarchien, Kay-
serthümern, Königreichen, Fürstenthümern, Republicken, freyen Herrschaften,
ändern, Städten, See- Häfen, Festungen, Schlössern, Flecken, Aemtern, Klöstern, Gebürgen,
Bässen, Wäldern, Meeren, Seen, Inseln, Flüssen und Canälen; Sammt der natürlichen Abhandlung
von dem Reiche der Natur, nach allen himmlischen, lufftigen, feurigen, wässrigen und irdischen Cörpern, und allen
hierinnen befindlichen Gestirnen, Planeten, Thieren, Pflanzen, Metallen, Mineralien,
Salzen und Steinen. ic.

Als auch eine ausführliche Historisch- Genealogische Nachricht von denen Durchlauchten
und berühmtesten Geschlechtern in der Welt:

Den Leben und Thaten derer Kayser, Könige, Chur- Fürsten
und Fürsten, grosser Helden, Staats- Minister, Kriegs- Obersten zu
Wasser und zu Lande, denen vornehmsten geist- und weltlichen
Ritter- Orden ic.

Angleich von allen Staats- Kriegs- Rechts- Policy- und Haushaltungs-
Geschäften des adelichen und bürgerlichen Standes, der Kauffmannschaft, Handthierungen,
Künste und Gewerbe, ihren Innungen, Zünfften und Gebräuden, Schiff- Fahrten, Jagden,
Fischeren, Berg- Wein- Acker- Bau und Viehucht ic.

Wie nicht weniger die völlige Vorstellung aller in denen Kirchen- Geschichten berühmten
Väter, Propheten, Apostel, Päbste, Cardinäle, Bischöffe, Prälaten und
Gottesgelehrten, wie auch Concilien, Synoden, Orden, Wallfahrten, Verfolgungen der Kirchen,
Martyrer, Heiligen, Sectierer und Reges aller Zeiten und Länder;

Sowohl auch ein vollkommener Inbegriff der aller gelehrtesten Männer, berühmter Universitäten,
Academien, Societäten und der von ihnen gemachten Entdeckungen: Ferner der Mythologie, Alterthümer,
Münz- Wissenschaft, Philosophie, Mathematick, Theologie, Jurisprudenz und Medicin, wie auch aller freyen und
mechanischen Künste, sammt der Erklärung aller darinnen vorkommenden Kunst-
Wörter u. s. f. enthalten ist.

Mit Hoher Potentaten allergnädigsten Privilegiis.

Neunzehnder Band, Ma.

Halle und Leipzig,

Verlegt's Johann Heinrich Sedler.

1739.

II. KATALOG

1568 – DIE MESSKATALOGE DES SECHZEHNTEHnten JAHRHUNDERTS Frankfurt – 31 svezak (**slika 1**)

Der Catholisch Christen Spiegel: darin hochtröstliche Historien vn Exempel/deß alten vn neuwen Testaments/auch vieler heiligen Gottes begriffen seyn. durch Marcum Marulum Latteinisch beschrieben/vn jetzt verteutsch durch Christianum Kemmer. octauo, Cöln. durch Martinum Cholinum.

1577 – M. Maruli Spalatensis dictorum factorumq; memorabilium libri VI, siue, De benè beateq; viuendi institutione ad normam vitae Sanctorum vtriusque Testamenti, collecti atque in ordinem digesti: infinitis mendis repurgati, atque SS. Patrum locis sigillatim appositis insigniti, per Ioan. Foulerum Bristolien. 8. Antuerpiae apud eundem Ioan. Foulerum.

1739 – GROSSES VOLLSTÄNDIGES UNIVERSAL-LEXIKON Halle i Leipzig – 65 svezaka (**slika 3**)

Marullus (Marcus) je bio rodом iz Splita u Dalmaciji, a živio je početkom 16. stoljeća. Od njega postoji jedan traktat pod naslovom: *de religiose vivendi institutione per exempla I. 6.*, koji je s latinskog preveden na njemački, francuski i španjolski. No francuskom prijevodu nije mnogo vjerovati, jer se u njemu često puta susreće sasvim oprečno mišljenje od onoga kakvo je sam autor imao, jer Marullus odobrava da sudci često puta i neistinu govore, da bi tako mnogo lakše od optuženog doznali istinu. Prevodilac je o tome imao sasvim drugo mišljenje, te je svoje mišljenje i unio u djelo, izostavljajući riječi autorove. Nadalje *parabolas, Evangelistarum de fide, Spe. & Caritate* pored drugih stvari, koje su zajedno 1610. godine tiskane u Antwerpenu.

Martin, Daellio disquis, magic. t. 3. l. 5. sect. 10. Gesner. u bibl. Miraeus & c. Bayle, Hoffmann Lexic. univers. König Bibl. vet. & nova.

1742 – THEOPHILI GEORGI ALLGEMEINES EUROPÄISCHES BÜCHER-LEXIKON Leipzig – 8 svezaka (**slika 4**)

Marci Maruli 1513. benevivendi Instituta, Basel
 1609. Memorabilia f. de bene instit. beateque vivendi Libri VI. Colon
 1686. Palaestra christianarum virtutum
 1602. 6.Bücher von Gedächtniß-Reden und Thaten der Hail. A. u. N. Test., Dillingen

1751 – ALLGEMEINES GELEHRTEN-LEXIKON

Leipzig – 4 sveska (slika 6)

MARULLUS (Marcus), plemić, rodom iz Splita u Dalmaciji, zgotovio početkom 16. stoljeća jedan traktat *de religiose vivendi institutionem per exempla libris VI*, koji je s latinskog preveden na njemački, francuski i španjolski. No u francuskom prijevodu susreće se sasvim suprotno mišljenje od onoga kakvo je autor imao. Napisao je i *Regum Dalmatiae & Croatiae gesta ab an. 538 ad 1079*, koje je Jo. Lucius priložio svojim *Libri VI rerum Dalmatiae & Croatiae; Evangelistarium de spe, fide, charitate; de humilitate & de gloria Christi* i usuprot Jo. Phil. Bergomensisu, da sveti Jeronim nije bio Talijan, već da je bio iz Dalmacije. Njegova *Opera omnia* tiskana su na latinskom u Antwerpenu 1601.

1798 – GEORG WOLFGANG PANZER: ANNALES TYPOGRAPHICI

Nürnberg – 11 svezaka (slika 7)

MARCI MARVLI Spalatensis Bene uiuendi instituta Typo Sanctorum salutariumque doctrina congesta, littera iam pridem recentiore calcographata, et lima correctionis feruentiori castigata – Epigramma D. Agricolae – Anno M. D. XIII. Basileae. *In fine*: Post innumeros hypoplastum sudores, acutaeque limae per diligentem castigationem, Cathalogus iustorum, recteque uiuendi praeclarissimus typus, aere nouo, Deo ductore, Julio pastore, Maximiliano imperatore, Marco Marulo compilatore, cum Luca Leonardo expensore, Adamque Petri de Langendorff Impressore, Foeliciter finit, pridie nonis martias, E Basilica vrbe Anno salutiferae incarnationis domini nostri Jesu Christi, millesimo quingentesimo tertio [!] ad laudem et gloriam sanctae et indiuiduae Trinitatis, quae est benedicta in secula seculorum. 4.

Thes. biblioth. III. p. 227. Gesner l.c.p. 46.

Thott. VII. p. 151. Weislinger l.c.p. 141.

MARCI MARVLI bene uiuendi instituta, typo sanctarum salutariumque doctrinarum congesta. Basileae MDXVIII. 4.

Lambacher l.c.p. 260.

Evangelistarium *MARCI MARVLI Spalatensis Viri disertissimi*, opus vere euangelicum, cultissimoque adornatum sermone, sub fidei, spei & charitatis titulis, in septem partitum libros. *Apud Inclytam Basileam, in officina Adae Petri correcte recognitum, atque excusum. Haec in fronte fol. I. a. Fol. eod. b.* Franciscus Julianus Venetus Lectori felicitatem. *In fine*: Frater Sebastianus Munsterius, ordinis Minorum, de Observantia ad pium lectorem – *Hoc preclarum opus administrat nostrae Germaniae prouidus Nurnbergensis ciuis Joannes Koburger, qui non desinit optimis libris nostram alere et locupletare patriam,*

THEOPHILI GEORGI,
Buchhändlers in Leipzig,

Allgemeines
Europäisches
Bücher-LEXICON,

In welchem
nach Ordnung des Dictionarii
die allermeisten Autores oder Vattungen von Büchern
zu finden,

Welche sowohl von denen Patribus, Theologis dorer
dreyen Christlichen Haupt-Religionen, und darinnen sich
befindlichen Sectirern;

Als auch
von denen Juris-Consultis, Medicis, Physicis, Philologis, Philo-
phis, Historicis, Geographicis, Criticis, Chymicis, Musicis, Arithmeticis, Mathe-
maticis, Chirurgis, und Autoribus Classicis, &c. &c. nach vor dem Anfañg des XVI. Seculi bis 1739.
inclusive, und also in mehr als zweyhundert Jahren, in dem Europäischen Theile der Welt,
sonderlich aber in Teutschland, sind geschrieben und gedruckt worden.

Bei jedem Buche sind zu finden die unterschiedenen Editiones,
die Jahr-Zahl, das Format, der Ort, der Verleger, die
Anzahl der Bogen und der Preis.

Anfänglich von dem Autore nur zur Privat-Notiz zusammen getragen,
nunmehr aber auf vieler insändiges Verlangen zum Druck befördert.

in Vier Theile
abgetheilt.

Leipzig,
in Verlegung Erbsthilffte Theoph. Georgl.
1 7 4 2.

Slika 4

		M A R		M A S		Pag. Bl. Nr.	
1734	Barth. a	Martyria Opera omnia cura Maloch. d'Inqubert	8	Roma.	247	12	—
1711	Peri	Martyria de Rebus Occidentis & novo orbe dec.	8	Basilie.	—	—	—
1774	—	J. Lab.	8	Coloni.	—	—	13
1581	—	—	—	—	—	—	—
1561.	—	—	—	—	—	—	—
1587	—	de Ortu nova decedat oculo	8	Figuri.	—	—	6
1579	—	in Epistolam ad Corinthios	8	Figuri, Cambise.	111	1	—
1582	1613	ad Romanos	8	Figuri.	106	1	10
1612	—	id. Lab.	8	Hedeb.	—	—	8
1606	—	in Genesis	8	Figuri.	—	—	8
1610	—	id. Lab.	8	Figuri.	86	3	—
1571	—	in Librum Judicum	8	Figuri.	—	—	—
1580	—	in Librum Arabicae ad Nicomachum	4	—	—	—	—
1580	—	Loc communes theolog.	8	—	—	—	—
1613	1622.	id. Lab.	8	Heidelber.	211	3	—
1624	—	id. Lab.	8	Geneva.	—	—	—
1626	—	Opera theologica IV. Tom.	8	Amstel.	—	—	—
1656	—	Opera Theolog.	8	Figuri.	—	—	—
1670	—	Epistola, accedunt Epistola Fed. de Pur-	8	Amstel. Elzer.	153	4	—
1670	—	gar	8	Figuri.	—	—	—
1659	—	in Lamentatione Jeremiae	4	Figuri.	—	—	—
1659	—	in Libros Regum	8	Figuri.	—	—	—
1589	1613.	Martyriologiae Romanorum a S. Gregorio M. descriptio.	8	Anw.	368	3	—
1589	—	c. N. Baroni	8	Veneti.	—	—	—
1598	—	id. Lab.	8	—	—	—	—
1641	—	Martyrium c. N. Joh. Tamyay Salazar VI. To-	8	—	—	—	—
1661	—	mi	8	—	—	—	—
1661	1648.	Ventus occidentalis ecclesiae per Francisc.	8	Lugd.	—	—	—
1699	—	Maria Florentinum	8	Luce.	350	6	—
1699	1654.	Romanum Nova histerica Caes. Baroni expli-	8	—	—	—	—
1586	—	catur	8	Paric.	—	—	—
1611	—	id. Lab.	8	Roma.	—	—	—
1611	—	Franciscum Arthuri	8	Megant.	—	—	—
1733	—	Romanum nova iter in Calcedonem a Sacerdotum	8	—	—	—	—
—	—	congregatione	4	Veneti.	—	—	—
—	—	completione Memorabilissima Princip. & Mart-	8	—	—	—	—
—	—	tyrum dicta & facta	8	Hamb.	—	—	—
—	—	v. Reliquias	8	—	—	—	—
1586	—	Martyriae Athanasii & Monimus	4	Fig. Crispin.	—	—	—
1725	—	Mari gloriosa. facta, unice ac divina oratione	8	—	—	—	—
—	—	in Ludem J. G. Raineri Conc. The-	8	—	—	—	—
—	—	expedita	4	Hala.	6	2	—
1693	Georg	Martii Stanz und Priggenfaber Brigg	8	Fig. Erythrop.	8	2	—
1693	—	verfammen d'ant Stauder	8	—	—	—	—
—	—	hoffmutter bei Klagen	8	—	—	—	—
1595	Jac. Mar.	Martialis, Hieronymus Augustinus & Joh. Secundus	8	Spiri. Nomet.	—	—	—
—	—	Petra	8	Bild.	—	—	—
1513	Marci	Memorabilia I. de bene indic. bestoque rivet-	4	—	—	—	—
1609	—	di Lab. VI.	8	Coloni.	—	—	—
1686	—	Palatia christianorum virorum	8	—	—	—	—
1603	—	6. Palatium von Chridianen, Naten und Zittern	8	—	—	—	—
—	—	bei Dyt. II. a. D. Zeit.	8	—	—	—	—
1687	Joh. Jac.	Martius beate Marien Kammern	8	Züllingen.	—	—	—
1709	—	bermeyer	8	Stirn. Ziger	35	4	—
1651	Joh. Resch.	Martius Curia tempor. Ferdinandi IV.	4	Fig. Hermsd.	—	—	—
—	—	Typus Clavis Antiquae c. C.	8	—	—	—	—
1640	Alex. a	Martialis Diatriba de murto	8	Lugd. B.	—	—	—
1708	Hoar.	Martius Epistola hiberna corila	8	Vind.	24	6	—
1711	—	Institutiones hibernae	4	Amst. Fahm.	13	12	—
1717	—	Tabulae Chronologicae in quibus exhibentur	8	—	—	—	—
—	—	sanctae hibernae Compend.	8	Col. Romera.	18	13	—
—	—	Epistole annales	8	Frankf.	—	—	—
1653	Malerani	Martialis communis Conciliorum	8	—	—	—	—
—	—	id. Lab.	8	—	—	—	—
1679	Angulli	Martialis Dilectio über Cabeta Zelt	12	Fig. Schide	13	6	—
1639	—	de affectibus animi	4	Fig. Schew.	65	1	—
1639	—	Prælectiones Ethice	8	—	—	—	—
1619	Joseph	Tr. de probantibus a. T. tom.	8	Lugdani.	11	16	—
1619	—	id. c. Adit. Ricca & Nign IV. Vol.	8	Fig. Kempf.	35	6	—
—	—	id. Lab.	8	Truani.	115	4	—
1661	—	id. Lab.	8	Fig. Zaaser.	308	6	—
1704. 1708. 731	—	Martius v. Martialis	8	—	—	—	—
1717	Orchiani	Martius Auto-Memo	8	Bergomae.	—	—	—

Slika 5

Allgemeines
Gelehrten-
LEXICON,

Darinne
 die Gelehrten aller Stände
 sowohl männ- als weiblichen Geschlechts,
 welche vom Anfange der Welt bis auf iezige Zeit
 gelebt, und sich der gelehrten Welt bekant
 gemacht,
 Nach ihrer Geburt, Leben, merckwürdigen Ge-
 schichten, Absterben und Schriften
 aus den glaubwürdigsten Scribenten
 in alphabetischer Ordnung beschrieben werden.

Dritter Theil

M—R

heraus gegeben von

Christian Gottlieb Zöcher,

der h. Schrift Doctor, und der Geschichte öffentlichem Lehrer auf der hohen
 Schule zu Leipzig.

Der Kön. Kanjler, der auch Königl. Rath, und Oberkammer Rath, der allergnädigsten
 Preussischen

L E I P Z I G,

in Johann Friedrich Gleditschens Buchhandlung.

MDCCLII.

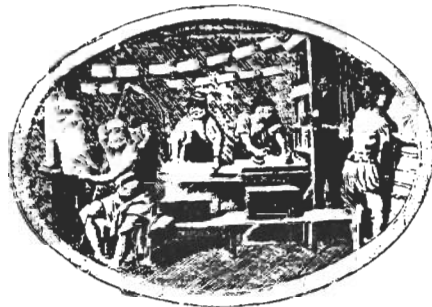
Slika 6

ANNALES
TYPOGRAPHICI

AB ANNO MDI
 AD ANNUM MDXXXVI CONTINUATI

POST
MAITTAIRII

ALIORVMQVE DOCTISSIMORVM VIRORVM CVRAS
 IN ORDINEM REDACTI EMENDATI ET AVCTI

CVRA
 GEORGH VVOLFGANGI PANZER
 CAPITVLI ECCLES. CATHEDRAL. AD D. SEBALD. NORIMBERG.
 PRAEPOSITI SOCIETATIS FLORIGERAE AD PEGNESVM
 PRAESIDIS.

VOLV MEN SEXTVM.

NORIMBERGAE
 IMPENSIS JOANNIS EBERHARDI ZEH, BIBLIOPOLAE
 MDCCXCVIII.

Slika 7

cuius expensis ex officina industrii uiri Adae Petri ciuis Basiliensis emittitur. Anno Domini. M.D.XIX. Quarto Nonas Aprilis. 4.

Lambacher 1.c.p. 266. bibl. Schw, iun. Collectio nostra. Evangelistarium *M. MARVLI* Spalaten. opus uere euangelicum, sub fidei, spei & charitatis titulis in septem libros partitum. Accessit huic propter idem fere argumentum MEGINHARDI uiri undecunque doctiss, ad dnm Guntherum, de fide, uarietate symboli, et ipso symbolo Apostolico, & peste multarum haeresium, sed insigniorum libellus, nunc recens excusus. *Ex officina* Eucharii Cervicor. Anno M.D.XXIX. *In fine Evangelistarii: Impensa et aere M. Godefridi Hittorpii integerrimi bibliopolae ciuis Colon. Sequitur Meginhardi libellus. In fine: Meginhardi finis. 8.*

Collectio nostra.

MARCI MARVLI de institutione bene beateque vivendi Libb. VI. *Coloniae ex officina Eucharii Cervicorni Anno MDXXX. mense Augusto. 8.*

Bibl. Schw. iun.

MARCI MARVLI opus de religiose uiuendi institutione per exempla, ex ueteri nouoque testamento collecta: ex autoribus quoque diuo Hieronymo presbytero, beato Gregorio Pont. Max. Eusebio Caesariensi episcopo, Johanne Cassiano eremita, nonnullisque aliis, qui uitas conscripsere sanctorum. *Apud sanctam Coloniam. Anno M.D.XXXI. Mense Januario. 8.*

Bibl. Schadeloock, I. p. 428. Bibl. Schw. iun.

Evangelistarium *M. MARVLI Spalaten*. opus vere euangelicum sub fidei, spei et charitatis titulis in septem libros partitum. Accessit – MEGINHARDI uiri undecunque doctissimi ad Dominum Guntherum de fide, uarietate symboli et ipso symbolo Apostolicolibellus, *nunc recens excusus. Coloniae apud Heronem Alopecium, aere et impensa Godefridi Hittorpii Anno M.D.XXXII. 8.*

Biblioth. Teller, p. 16. Weislinger 1. c. p. 141,

Biblioth. Dilherr.

1800 – *MARCI MARULI SPALATENSIS* Evangelistarium, cuius libri sunt septem, Fidei, Spei Charitatis. *Venetiis MDXVI. 4.*

Bibl. P. Nor.

1801 – Evangelistarium *MARCI MARULI SPALATEN*. opus vere euangelicum. *Cum praefatione Francisci Julianii Veneti. 1529. 8.*

Von der Hardt I. p. 261.

1802 – *MARCUS MARULLUS, SPALATENSIS*.

Evangelistarium.

Venetiis, 1516. 4. VIII. knjiga, str. 436, 815.

Basileae, Joh. Frobenius, 1519. 4. VI. knjiga, str. 215, 304.

- Coloniae, Eucharius Cervicornus, 1529. 8. VI. knjiga, str. 406, 536.
 S. I. 1529. 8. VIII. knjiga, str. 148, 421.
 Coloniae, Hero Alopecius, 1532. 8. VI. knj. str. 419, 654.
 Bene vivendi instituta.
 Basileae, Adam Petri, 1513. 4. VI. knj. str. 191, 120.
 Basileae, 1518. 4. VI. knjiga, str. 210, 260.
 Coloniae, Euchar. Cervicornus, 1530. 8. VI. knjiga, str. 410, 567.
 Coloniae, 1532. 8. VI. knjiga, str. 516, 627.

**1813 – FORTSETZUNG UND ERGÄNZUNGEN ZU CHRISTIAN GOTTLIEB
 JÖCHERS ALLGEMEINEN GELEHRTEN-LEXIKON**

Leipzig – 11 svezaka (**slika 8**)

Marulus (Marcus), plemić iz Splita u Dalmaciji, živio oko 1500. godine.

- §§. 1. *Regum Dalmatiae et croatiae gesta*. Dominik Papalić je taj rukopis našao u Kranjskoj i dao ga je Maruliću da ga prevede na latinski. Pouzdanije znanstvene vijesti, 113. Th. p. 378.
2. *Animadversio in eos, qui B. Hieronymum Italum esse contendunt*. S napomenama Lucija. Pouzdane vijesti I. c. p. 380.
3. *Benevivendi instituta Typo sanctorum salutariumque doctrina congesta, littera jam pridem recentiore calcographata, et lima correctionis ferventiori castigata*. Basil. 1513. 4. Usporedi sa Schwindel thes. Bibl. III. p. 226 f. Ima i naslov *Maruli Spalatensis dictorum factorumque memorabilium libri VI. Antverpen, 1540*. 8. Isto 1577. 8. i 1593. 8. Postoji i njemački, španjolski i francuski prijevod. S. M. Kindervater u arcanis Bibl. Blasian, p. 45.
4. *Evangelistarium de fide, spe et charitate*. Basel, 1519. 4. Salthen. p. 243.
5. *Parabola* L. *ibid.* 1517. 8. Tiskan zajedno s Evangelistarom u Antverpenu 1601.
6. Die himmlische Weisheit in christlichen Betrachtungen *de IV. novissimis* ist ins Teutsche übersetzt, Augsburg 1697. 8. s bakrorezima.
7. *Opus de religiosa vivendi institutione, per exempla ex vet. et nov. Testamento collecta et ex autoribus aliis*. Colon. 1531.

**1862 – WEGWEISER DURCH DIE GESCHICHTSWERKE DES EURO-
 PÄISCHEN MITTELALTERS VON 375–1500**

Berlin – 2 sveska (**slika 9**)

Marulus, Marc., splitski plemić: *Regum Dalmatiae et Croatiae res gestae*, od g. 538–1079.

A. 1510 misit auctor ad Dominic. Papalem versae latine a se ex Dalmatico idiomate.

Izdanje: ed. Joh. Lucius *ad calcem* *Historiae Dalmaticae* lib. VI., (*quos ipse scripsit*.) Amstelod. 1666. fol. p. 302–309. *Notae Lucii in Marulum* p. 444–450. – *ponovljeno* ap. Schwandtner, scr. rer. Hungar. III. p. 510–524.

Objašnjenja: Haner, de scriptorib. rerum Hungaricar. p. 94–97.

Fortsetzung und Ergänzungen
zu
Christian Gottlieb Jöchers
allgemeinem
Gelehrten-Lexico,

in
die Schriftsteller aller Stände nach ihren vornehmsten Lebensumständen
und Schriften beschrieben werden;

von
Johann Christoph Adelung.

Erster Band.
A und B.

Leipzig,
in Johann Friedrich Meißners Handlung,
1784.

Slika 4

BIBLIOTHECA HISTORICA MEDIÆ AEVÆ

WEGWEISER

DURCH DIE

GESCHICHTSWERKE

DES

EUROPÄISCHEN MITTELALTERS

VON 375—1500

VOLLSTÄNDIGES INHALTSVERZEICHNISS ZU ACTA SANCTORUM
DER BOLLANDISTEN

ANHANG

QUELLENKUNDE FÜR DIE GESCHICHTE DER EUROPÄISCHEN STÄDTEN WÄHREND DES
MITTELALTERS

VON

AUGUST POTTHAST

BERLIN
HUGO KASTNER & Cie
1862

Slika 5

1892 – VIERERS KONVERSATIONS–LEXIKON

Stuttgart – 12 svezaka

Hrvatska književnost. Turska najezda i ratni okršaji uništili su za dugo vrijeme umjetno–literarni duhovni razvoj, te se samo u slobodnom gradu Dubrovniku i na dalmatinskom primorju sve do konca 17. stoljeća razvija životna snaga hrvatske literature (dubrovačka literatura; dalmatinski period) i to naročito u poeziji pod talijanskim utjecajem. Redosljed tih pjesnika počinje s Markom Marulićem iz Splita, 1450–1524 (»Povijest svete Judite«). Najznačajniji su zbog svoje ljubavne poezije Šiško Menčetić (Sigismundo Menze, 1457–1501) i Džore Držić (umro 1510), a nadalje su spomena vrijedni i Hanibal Lucić (umro 1540), Nikola Vetranić (umro 1576) i Petar Hektorović (umro 1572). Od Andrije Čubranovića (umro 1550) istači je pjesmu »Jedjupka« (Ciganka). Komedije i pastirske pjesme pisali su Nikola Nalješković (umro 1587) i Marin Držić (umro 1580). No najsvjetlija tvorevina dubrovačke poezije jest ep »Osman« Ivana Gundulića (1588–1638), uz koji se po savršenstvu oblika još može staviti dramatičar i liričar Junius Palmotić.

Nakon potresa od 7. travnja 1667, kada je razoren Dubrovnik, ubrzo je ugasnulo cvjetanje ove literature, koja nikada nije bila pučka.

1894 – BROCKHAUS KONVERSATIONS–LEXIKON

Leipzig – Berlin – Beč – 16 svezaka

Hrvatska književnost. U svome je početku hrvatska književnost bila oponašanje talijanskog literarnog pravca i nema nikakvo nacionalno–slavensko obilježje. Prozna književnost je manjeg opsega, a poezija naprotiv nije beznačajna. Zastupljena je uglavnom, u užem smislu, lirska poezija, naime ljubavne pjesme, i to ne u obliku, ali u naglasku i u shvaćanju slične talijanskoj sonetnoj poeziji, poetske priče (djelomično idilične) i veći umjetnički epovi, didaktičke pjesme, drame: tragedije i komedije (one posljednje dijelom u prozi). Glavno sjedište cijele ove književnosti bila je Republika Dubrovnik, no, najstariji je zastupnik Marko Marulić iz Splita (1450–1524), koji uglavnom obrađuje biblijsku ili kreposnu građu i u obliku još nije usavršen. Izvan Dubrovnika ističu se još Hanibal Lucić i Petar Hektorović, obojica s otoka Hvara, odlikujući se jezičnom vještinom u oblikovanju stihova. Na čelu dubrovačkih pjesnika stoje Menčetić (1447–1501) i Džore Držić (umro 1507), oba u biti liričari u smislu talijanske sonetne poezije. Tijekom 16. stoljeća Dubrovnik ima velik broj pjesnika, ponajviše s neznatnom samostalnošću u građi i u obliku. Najoriginalniji je Mavro Vetranić (1482–1576) s pobožnim, djelomično asketskim usmjerenjem, čime je najvećma bio određen i izbor njegove građe (npr. »Remeta«), religiozne pjesme i drame (»Abrahamova žrtva«). Od dramatičara prije svih spomenuti je Marina Držića (1520–80), koji je u svoje komedije (u prozi) dijelom upleo i dubrovački život. Svoj vrhunac je dubrovačka literatura dostigla u Ivanu Gunduliću (1588–1638) s njegovim »Osmanom«, u kojemu je opjevao borbu protiv Turaka. Njegov nešto mlađi, veoma plodan suvremenik, Junius Palmotić (1606–57) ravan mu je vještinom gradnje stihova i vanjskog oblika, no ne doseže ga u poetskom sadržaju.

1905– DEUTSCHES ANONYMEN–LEXIKON 1501–1850

Weimar – 4 sveska

Marulus, Marcus. Bene vivendi instituta typo Sanctorum... congesta. Basileae 1513.
H.: Agricola, Daniel.

1907 – MEYERS GROßES KONVERSATIONS–LEXIKON

Leipzig i Beč – 24 knjige

Dalmatinska književnost. Uslijed turskih napadaja za dugo je vrijeme bio okončan razvoj duhovnog života, te je jedino u slobodnoj dubrovačkoj državi i na dalmatinskom primorju cvjetala književnost. Ovo dalmatinsko književno razdoblje seže od oko sredine 15. pa sve do kraja 17. stoljeća, a bilo je sasvim pod utjecajem Talijana. Prvi značajni pjesnik, koji otvara ovaj period, jest Marko Marulić iz Splita (1450–1524), koji je sročio »Povijest svete Judite« (1521) i druge biblijske pjesmotvore, a i u Italiji je bio na veliku glasu. Kao praotac dubrovačkih pjesnika važi zapravo liričar Šiško Menčetić (Sigismondo Menze, 1457–1501), pored njega su djelovali Džore Držić (umro 1507), Hanibal Lucić (1480–1540), autor drame »Robinja«, te Nikola Vetranić (kao fratar nazvan Mavro, 1482–1576) od koga je naročito istaknuti misterije (»Posvetilišće Abramovo«) i pjesme »Remeta«, »Putnik« i »Italija«, i Petar Hektorović (1486–1572), autor opisno–pripovjedne pjesme »Ribanje«. Novi niz dalmatinskih pjesnika počinje s Andrijom Čubranovićem (umro oko 1550), koji je naročito postao slavan sa svojom pjesmom »Jeđupka«. U taj niz spadaju i pjesnici komedija i pastirskih pjesama Nikola Nalješković (1510–87) i Marin Držić (umro 1580), nadalje Dinko Ranjina (1536–1607), koji je pisao sonete, ljubavne, didaktične i idilične pjesme, i Dinko Zlatarić (1556–1610), osobito kao didaktičar. No svoj vrhunac dubrovačka poezija dosiže u Ivanu Gunduliću (1588–1638), u autoru epa »Osman«, pored koga je spomena vrijedan još samo Junije Palmotić (Giugno Palmotta, 1606–57), pisac mnogobrojnih drama i lirskih pjesama. Poslije potresa 7. travnja 1667., kada je Dubrovnik razoren, s blagostanjem grada propada i književnost, koja će tijekom 18. stoljeća krajnje bijedno životariti.

1907 – HERDERS KONVERSATIONS–LEXIKON

Freiburg – Berlin – Karlsruhe – München – Straßburg – Beč i St. Louis – 11 svezaka

Hrvatska književnost. Hrvati su u svojoj rimsko–slavenskoj liturgiji, na spomenicima i u poveljama pored latinice upotrebljavali i slavensko pismo (glagoljicu), koje se u svom liturgijskom dijelu održalo mjestimice još i danas (Misal iz godine 1893; prva tiskana knjiga 1483). Ali, povezanost sa Zapadom, uspostavljena preko rimokatoličke vjere u Hrvata, omogućila je utjecaj zapadne kulture, pri čemu je naročito imao udjela odnošaj Dalmacije s Italijom. Tako već u srednjem vijeku susrećemo latinske spise i novolatinske pjesnike. S Marko Marulićem

(1450–1524) iz Splita, tim prvim hrvatskim književnikom, počinje literatura, koja se je najprije razvijala u moćnoj Dubrovačkoj Republici, i to pod jakim utjecajem talijanske renesansne i barokne književnosti, no gaji isključivo poeziju. Glavni su pjesnici toga razdoblja među ostalima Vetranić (1482–1576), komediograf Držić (1520–80), liričar Ranjina (1540–1607) i prije svega Gundulić (1588–1638), čiji je ep »Osman« po načinu Tassovu opjevao tursko–poljski rat iz godine 1621. S padom dubrovačke moći (koncem 17. stoljeća) opada i tamošnji duhovni život. Težište književnosti polako se pomaknulo u užu Hrvatsku, te je Zagreb postao središtem nove hrvatske književnosti.

1927 – MEYERS LEXIKON

Leipzig – 15 svezaka

Marko Marulić, hrvatski književnik, rođen 1450. u Splitu, umro 1524. u samostanu u Splitu, najraniji zastupnik renesansnog pjesništva u Dalmaciji. Pisao je latinski, hrvatski i talijanski povijesna, teološka i pjesnička djela, npr.: »Regum Dalmatiae et Croatiae gesta« (1506), »De institutione bene beateque vivendi« (1511), »Povijest svete Judite« (hrvatska pjesma, 1521), karnevalske igre (talijanski).

1932 – JAHRBUCH DER BÜCHERPREISE

Leipzig – 34 sveska

MARULUS, M. Evangelistarium, opus vere evangelicum. Basel 1519. 4° M. Titelbord. Hprgtbd. *Doroth.* 312:36 S. 10.-
— Bene vivendi instituta. Basel 1513. 4°.
M. Titelbord. Prgtbd., beschabt. *Doroth.* 312:37. S. 12.-

1959 – LEXIKON FÜR THEOLOGIE UND KIRCHE

Freiburg – 14 svezaka

Hrvatska književnost. U nacionalnoj književnosti germanskih, romanskih i slavenskih naroda kršćanska je poezija proizašla iz prijevoda i slobodne obrade biblijskog pjesništva i crkvenih himana. Oslanjajući se umnogome na teološku književnost (komentare, kompendije i propovijedi) i razvijajući se u narodnom duhu, koncem srednjeg vijeka nastaju kako nova crkvena pjesma tako i duhovni igrokaz. I kod slavenskih je naroda razvoj književnosti usko povezan s njihovim primanjem kršćanske vjere — te se i na katoličkom području rano susreću stihovane legende i crkvene pjesme hrvatskih »glagoljaša«, a uskoro i veliki prijevodi (»Legenda aurea«). S renesansom i kod Hrvata (Marulić, Vetranić) nastaje bogato vjersko–umjetno stihotvorstvo, koje se u baroku nastavlja (Gundulić). Istovremeno nastaje i u Bosni (M. Divković), u Slavoniji i u užoj Hrvatskoj (ovdje u kajkavskom dijalektu) opsežna pobožno–propovjedna literatura.

1959 – SÜDOSTEUROPA-BIBLIOGRAPHIE

München – 8 svezaka

Marulić, Marko: Judita. Predgovor napisao Mihovil Kombol. (Vjekoslav Štefanić: O izdanjima Marulićeve »Judite«.) Zagreb: Zora 1950., 159 str.

Marulić, Marko: Libar Marca Marula Splichianina v chomse uzdarsi Istorija Sfete udouice Judit... (Oprema Radoslava N. Horvata). Zagreb: Jugosl. akad. znanosti i umjetnosti 1950., 76 str.

1976 – *Marulić, Marko*: Judita. Suzana. Pjesme. Priredio Ivan Slamnig. Zagreb: Matica hrvatska; Zora 1970. 1 portr., 246 str. = Pet stoljeća hrvatske književnosti. 4. (Judita. Suzana. Pjesme.)

1960 – BIBLIOGRAPHIE DER DEUTSCHEN DRUCKE DES XVI. JAHRHUNDERTS

Bad Bockler – Wien – Zürich – Florenz

Marulus, Marcus: ed. Hermann Baumgartner:

M. Maruli || Spalatensis || Sechs Bücher. || Von gedächtnuß wür-ldigen Reden vnd Thatten. || Oder: || Von Lehr vnd vnderweisung/das Le-llben wol vnd selig anzustellen/nach form der Hai-lligen lebens/ Altes vnd Newen Testaments.ll...In Teutsche Sprach gebracht/|| Durch Herman Baumgarten/Burgern vnd Bischofflichen fiscal zu Augspurg. || ...Getruckt zu Dilingen/durch Johannem Mayer.ll M.D. LXXXIII.

4°; 34 lista. + 964 str.

Bassaeus II 217; Clessius II 160; Draudius BG 313 i Willer (jesenski sajam 1582) spominju za pojavu knjige godinu 1582.

SB Dillingen; UB München; KB Frauenfeld; SFB Klosterneuburg.

Marulus, Marcus; ed. Herman Baumgartner:

M. Marvli || Spalatensis || Sechs Bücher. || Von gedächtnuß wür-ldigen Reden vnd Thatten. || Oder: || Von Lehr vnd vnderweisung /das Le-llben wol vnd selig anzustellen nach form der Hai-lligen lebens/ Altes vnd Newen Testaments.llHochuonnöthen den gemainen Landpriestern/dem || Völcklin darauß allerhand Materi Exempel fürzutragen: || Auch den Klosterpersonen/vnd sonst allen gemainen Mans vnd Weibs-llpersonen/so die wolgebanete Straß zum Himmel wand-lllen/vnd selig werden völlen. || In Teutsche Spraach gebracht/ || Durch Herman Baumgartern/Burgern vnd || Bischofflichen Fiscal zu Augspurg. || Mit Röm. Kay. Freyhait. || Gedruckt zu Dilingen/durch Johannem Mayer. || M. D. XCIV.

4°; 38 nn. lista + 956 str.

Buxheim broj 1165; Jöcher III 250; Schild 129; Veith IV 204; Aarau II 428.

ZB Zürich; KB Aarau; KB Fribourg; SFB St. Gallen; SFB Zwettl.

1963 – LEXIKON DER WELTLITERATUR

Stuttgart – 2 sveska

Marulić, Marko, hrvatski pjesnik i moralni filozof. 1450., Split – 1524., Split. Plemić, u Splitu pohađa školu talijanskog humanista i latinskog pjesnika T. Acciarinija, a poslije i Sveučilište u Padovi. – Mnogobrojniji od djela na narodnom jeziku jesu njegovi latinski, u duhu katoličke obnove pisani, moralno–filozofski spisi, koji su Marulića učinili poznatim u Zapadnoj Europi (Venecija, Basel, Köln, Amsterdam i Pariz). Njegovo najpoznatije latinsko djelo »De institutione bene vivendi« doživjelo je u 16. i 17. stoljeću više od 20 izdanja i prevedeno je na talijanski, njemački, portugalski i francuski. Na latinski je Marulić preveo i Kroniku popa Dukljanina. 1501. spjevao je prvi hrvatski vjerski ep »Judita« u kojemu djelu kršćansku svijest povezuje s humanističkim težnjama.

Djela: De institutione bene vivendi, 1504; Evangelistar, 1504–1510; Quinquaginta parabolae, 1510; De humilitate et gloria Christi, 1519; Judita, ep, 1521 (n. 1950); Dialogus de laudibus Herculis, 1524. — Pjesme, u: Stari pisci hrvatski, 1869; Davidias, 1954.

N. B. Da se u njemačkoj leksikografiji vodi računa što se tijekom godina tiskalo o Marku Maruliću, svjedoči treće izdanje ovog leksikona iz godine 1988, gdje je dodano:

Sabrana djela, u: Stari pisci hrvatski I. 1869; Izabrana djela, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 4, izdanje I. Slamniga, 1970.
Literatura: J. Badalić, Stari pisci hrvatski 31, 1954; M. Franičević, Spomenica JAZU, II 1960; N. Kolumbić, 1980.

1963 – JAHRBUCH DER AUKTIONSPREISE

Hamburg – Godišnjak se tiska od 1950. godine

- 1963 – *Marulus, Marcus. Evangelistarium opus*. Köln 1532. S naslovnom stranicom. – Drvorezne bordure A. Woensama i koloriranim inicijalima 100,-
- 1967 – *Marulus, Marcus. Evangelistarium*. Köln 1529. Uvez u svinjskoj koži 120,-
- 1973 – *Marullus (Marulić), M. Dictorum Factorumque Memorabilium Libri VI*. Antwerpen 1584 120,-
- 1977 – *Marullus (Marulić) M. Evangelistarium*. Basel, A. Petri, (1519). S naslovnom bordurom (posljednji list nedostaje) — U istom uvezu je i: Chauncy, M. Historia aliquot nostri saeculi Martyrum, Mainz, Behem, 1550 4°. (dva lista nedostaju) Svinjska koža. 160,-
- 1982 – *Marullus (Marulić), M. Evangelistarium*. Köln, F. Birckmann, 1529. Bez uveza. 320,-

- 1983 – *Marullus (Marcus), M.* Von der Lehr und underweisung, das Leben Gottseelig anzustellen. Augsburg, 1582.
4°. Kožni uvez. Nedostaje naslovna strana. sfr. 200,-
Naslov knjige je identičan s izdanjima koja su tiskana u Dillingenu (1582, 1583, 1594, 1602, 1614, 1694), u tiskarni Johanna Mayera.
- 1985 – *Marullus, Marcus.* Sechs Bücher. Von gedächtnuß würdigen Reden und Thatten. ... Prijevod H. Baumgartnera. Dillingen, Mayer 1580. Kožni uvez s drvenim koricama i s dvije kopče. 986,-
- - Dillingen, J. Meyer 1594. 4°. Koža. 400,-
- 1986 – *Marulus (Marulić), M.* De institutione bene beateq(ue) vivendi libri sex. Köln, E. Cervicornus (za G. Hittorp) 1530. 260,-
- 1987 – *Marullus, M.* Sechs Bücher. Von gedächtnuß würdigen Reden und Thaten. Dillingen, J. Mayer 1583. Koža s drvenim koricama, s dvije kopče od žutog bakra. 740,-
- 1990 – *Marulić, M.* Opera circa l'institutione del buono, e beato vivere... Venecija, Bindoni 1547. 4°
Oko 1575 sa supralibros grbom⁹ obitelji Fugger¹⁰ 600,-
- 1992 – *Marulus, M.* Evangelistarivm opvs vere evangelicum... Köln, Alopecius za Hittorpa 1532. Drvene korice s kožnom poledinom. 380,-

1968 – MEYERS GROSSES PERSONENLEXIKON

Mannheim/Zürich – 1 svezak

Marulić, Marko, rođen u Splitu 1450, umro u istom gradu 1524, hrvatski pjesnik; začetnik hrvatske renesanse; zahvaljujući svojim (kompilatorskim) latinskim moralno–filozofskim spisima postaje poznat i u inozemstvu; lirске i epske pjesme na latinskom i na hrvatskom jeziku, u kojima povezuje humanističku naobrazbu s kršćanskom moralnom filozofijom, isto tako i u svome glavnom djelu, u religioznom epu »Judita« (1521).

1970 – MEYERS HANDBUCH ÜBER DIE LITERATUR

Mannheim - Wien – Zürich – 1 svezak

Marulić, Marko, rođen u Splitu 1450, umro u istom gradu 1524, hrvatski pjesnik. Iz plemićke obitelji, humanistički naobražen. Začetnik hrvatske renesansne književnosti; piše latinske moralno–filozofske spise u smislu katoličkog preporodnog pokreta (najvažnije »De institutione bene vivendi«, 1504) po kojima je postao poznat i u inozemstvu; osim toga i djela na narodnom jeziku. Marulić je autor prvog religioznog epa hrvatske književnosti, »Judite« (1521).

⁹ Supralibros je kao i Super–Exlibris ukras uveza knjige utisnućem vlasnikova grba. Oko 16. stoljeća uobičajeno u Francuskoj, poslije su to preuzeli i bibliofili drugih zemalja.

¹⁰ Fuggerovi su bili najpoznatija a i najbogatija obitelj grada Augsburga, koji su razgranatom bankarskom i trgovačkom djelatnošću te posjedovanjem srebrnih rudnika (u Tirołu, Španjolskoj itd.) stekli veliko bogatstvo, te su u 16. stoljeću bili zajmodavci carevima i papama.

1970 – DIE KULTUREN DER WESTSLAWEN UND SÜDSLAWEN

Frankfurt/Main – 7 svezaka

Split, neposredni nasljednik stare rimske provincijalne prijestolnice Salone, gdje je oko godine 300. car Dioklecijan, na granici svoga carstva, na raskrižju Istoka i Zapada, dao sagraditi svoju palaču, u kojoj još i danas ima mjesta za gotovo četiri tisuće ljudi, grad je tipično dalmatinske kulturne sudbine, romansko-slavenske simbioze, koja se odvijala u dobrim ljudskim i političkim odnosima između komunalno–autonomnih »Latina« i u zaleđu živućih slavenskih knezova. Vremenom je slavenski elemenat nezadrživo prodirao u građanstvo a i u plemstvo, koje će plemstvo u liku tadašnje Europi veoma poznatog latinskog književnika Marka Marulića – njegov spomenik koji je izradio Meštrović stoji na malenu trgu iza pristaništa — oko 1500. godine istodobno dati i jednog od najranijih pjesnika Dalmacije. Djelo tog prvog hrvatskog pjesnika, *Marka Marulića* (1450–1524), »De institutione bene beateque vivendi« biva tiskano u Veneciji, Solingenu, Baselu, Kölnu, Antwerpenu, a prevedeno je na njemački, francuski i portugalski. Iz činjenice da je Dalmacija od 15. do 17. stoljeća bila svojevrsna europska kulturna provincija, biva razumljivom i činjenica da su humanisti, filozofi i umjetnici iz tog područja dali plodan prinos izvan svoje domovine u okviru europskog humanizma. Samo nekoliko primjera: platoničar i logičar Georgius Benignus de Salvatis (= Juraj Dragišić, 1450–152) poučavao je teologiju i metafiziku na Sveučilištu u Pisi, neoplatoničar Benko Benković iz Zadra poučavao je filozofiju na Sveučilištu u Parizu, Franciscus Patricius (= Franjo Petrić, 1529–1597) na platonskoj Akademiji u Ferari, zatim i u Rimu, a isto tamo i Juraj Dubrovčanin iz Dubrovnika. Istranski protestant Mathias Flacius Illyricus (= M. Vlačić, 1520–1575) predaje na Sveučilištu u Jeni i u Heidelbergu, njegov zemljak Mathias Garbitius Illyricus (= M. Grbac) u Tübingenu, kipar Johannes Dalmata (= Ivan Duknović) iz Trogira djeluje na humanističkom dvoru kralja Matije Korvina, isto tako i Joannes Pannonius, te u 18. stoljeću dubrovački isusovac Rugjer Josip Bošković = Boscovich (1711–1787), koji je kao profesor matematike, fizike i optike svojim djelovanjem u Rimu, Parizu, Beču i u Londonu sebi osigurao trajno počasno mjesto u europskoj znanosti.

1975 – MEYERS ENZYKLOPÄDISCHES LEXIKON

Mannheim – Wien – Zürich – 25 svezaka

Marulić, Marko, rođen u Splitu 18. kolovoza 1450, umro u istom gradu 5. siječnja 1524, hrvatski pjesnik. Začetnik hrvatske renesansne književnosti; pisao je pored latinskih moralno–filozofskih spisa (»De institutione bene vivendi«, 1506) i djela na narodnom jeziku. Autor je prvog religioznog epa hrvatske literature, »Judita« (1521).

Literatura: Badalić, J./Majnarić, N.: Zbornik u proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića, 1450–1950. Zagreb 1950.

1979 – LEXIKON FREMDSPRACHIGER SCHRIFTSTELLER VON DEN ANFÄNGEN BIS ZUR GEGENWART

Leipzig – 3 sveska

Marulić, Marko, 18. 8. 1450 Spalato (danas Split) — 5. 1. 1524 u istom gradu; hrvatski pjesnik i moralni filozof. Plemićki sin; humanističku naobrazbu stječe u Splitu i u Padovi; u svom je zavičajnom gradu pravobranitelj i sudac. Marulić je ponajviše pisao na latinskom, mnogobrojne moralno–filozofske rasprave u strogom katoličkom duhu, te mu najznačajnije *De institutione bene beateque vivendi* (1506, O načelu dobrog i sretnog života) biva u mnogobrojnim prijevodima rasprostranjeno u zapadnoj Europi. Njegov na narodnom jeziku pisan biblijski ep *Judita* (1501) propagira ideju nacionalnog otpora protiv turskih zavojevača.

Daljnja djela: Quinquaginta parabola (1510, Pedeset prispodoba); De humilitate et gloria Christi (Rasprava, 1519, O poniznosti i o slavi Kristovoj); Davidias (ep, tiskan 1954). — *Izdanja:* Pjesme, u: Stari pisci hrvatski, knj. I, Zagreb 1869.

1980 – HISTORISCHE BÜCHERKUNDE SÜDOSTEUROPA

München – 2 knjige

Marulić, Marko: Regum Dalmatiae et Croatiae gesta, a Marco Marulo Spalatensi patricio latinitate donata. Spalato 1510. — *Schwandtner*, Scriptores rerum Hungaricarum. T. 3. 510–531.

Latinski prijevod prijepisa Kronike popa Dukljanina iz 12. st. koji je (prijepis) početkom 16. stoljeća načinio splitski plemić D. Papalić. Taj se pak prijepis u »bosanskoj ćirilici« opet temelji na jednom prijepisu iz 14. stoljeća, što ga je Papalić pronašao u jednoj kući u Poljicima. Tekst koji je načinio Marulić prvi je put tiskao *Lucius*, a smatra se početkom hrvatske historiografije.

1984 – PROPYLÄEN GESCHICHTE DER LITERATUR RENAISSANCE UND BAROCK

Berlin – 6 svezaka

Hrvatska renesansna književnost (...) Novolatinska književnost, koja je u vremenu od 1500. do 1700. godine utjecajnu sferu zapadnoeuropske kulture proširila i u najudaljenije srednjoeuropske i istočnoeuropske kulturne predjele, posredovala je renesansne književne i kulturne programe i istočnoj obali Jadranskog mora. To rano upoznavanje s humanizmom dalo je poticaj brzom razvoju cvatuće novolatinske književnosti i to prije svega u Dubrovniku, Splitu i u Šibeniku, koja je proizvela ne samo znanstvena, historiografska i teološka, nego i književna djela, i to najviše po ugledu na rimske klasike. Od tih su djela neka još i danas cijenjena kao estetski uspjeta, kao što je ep *De Epidauro* što

ga je napisao Aelius Lampridius Cerva (Ilija Crijević) (...) ili širom svijeta rasprostranjena mitološko–alegorična stihotvorina *De raptu Cerberi* dubrovačkog plemića Jakova Bunića (...) No najopsežnije djelo te vrste jest ep *Davidias* Marka Marulića iz Splita, u kojem on opisuje život kralja Davida, — ali po logici tipološkog predstavljanja on zapravo misli na život Isusa Krista — koje je djelo ostalo neobjavljeno sve do godine 1954. Marulić je uspio svoje iskustvo na tom polju iskoristiti i u na hrvatski pisanom djelu o »svetodudici Juditi«, koje mu je donijelo slavno ime »otac hrvatske književnosti«. (...) Pored petrarkističke lirike hrvatski renesansni pjesnici njeguju i misaonu liriku, te se najradije posvećuju religioznoj, moralno–filozofskoj ili povijesnoj tematici. (...) bilo je i pjesnika u čijim su pjesmama zamisli o ovozemaljskom i o onozemaljskom životu zauzimale širok prostor. Jedan od njih je Marko Marulić, čije kratke pjesme, u opreci prema njegovim moderno koncipiranim epovima, još uvijek ostaju na strogim tradicijama srednjovjekovnih pjesama što potiču na krepost i rugalica te na pobožnim promišljanjima koja se kreću oko mudrosti sadržanih u *Dicta Catonis*.

Pripovjedna književnost hrvatske renesanse, ograničena na tek pola tuceta djela, pokazuje se, naročito što se tiče njezinih žanrovskih osobitosti i njene povezanosti s tradicijom, začudno mnogostranom. Skoro svako djelo je slučaj za sebe. Još se mnogo jasnije nego na primjeru lirike i drame uočava da nadindividualni žanrovski zakoni ne mogu više potpuno zadržati pod kontrolom individualne zamisli. Svakako je kod najranijeg djela te vrste, kod Marulićeve *Judite*, problematika genotipske pripadnosti neznatna. Radi se o epskom djelu vjernom svom žanru koje unatoč svojoj starozavjetnoj građi stoji u tradiciji Vergilijevoj. Pored kulturno–povijesne važnosti *Judite*, prije svega je naročito uočljiva jasnoća njene kompozicije koju jedva da su nadmašili i kasniji hrvatski epovi kao i iznenađujuća realističnost njenih mnogobrojnih poredbi, koje se najviše ogledavaju u slikama svakidašnjice, a koje se oštro suprotstavljaju uzvišenoj biblijskoj radnji. Metrika djela je i tradicionalna i originalna. I Marulić stihuje u dvanaesteru, no on pak i otežava onu već tešku shemu rimovanja stiha time što rimovane krajeve svakog dvostiha rimuje s brojem polustiha sljedećeg dvostiha. Najvažnije tečevine Marulićeve, izuzevši četverostruku rimu, preuzeo je stihotvorac i pravnik iz Zadra, Brne Karnarutić, čiji je ep *Vazetje Sigeta grada* (1584) privukao pozornost prije svega zbog iznenađujuće aktualne teme, turskog osvajanja Sigeta 1566. (...)

1988 – DER LITERATUR BROCKHAUS

Mannheim – 3 sveska

Marulić, Marko, i: Marcus Marulus, rođen u Splitu 18. kolovoza 1450, umro u istom gradu 5. siječnja 1524, hrvatski pjesnik. Začetnik hrvatske renesansne književnosti; pisao je osim latinskih moralno–filozofskih spisa (»De institutione bene vivendi...«, 1506) i djela na narodnom jeziku; autor prvog religioznog epa hrvatske književnosti, »Judita« (1521).

Literatura: Zbornik u proslavu petstogodišnjice rođenja M. Marulića 1450–1950. Izdali J. Badalić i N. Majnarić, Zagreb 1950.

1988 – VERZEICHNIS DER IM DEUTSCHEN SPRACHBEREICH ERSCHINENEN DRUCKE DES XVI. JAHRHUNDERTS

Stuttgart – 21 svezak

MARCI || *MARVLI SPALATENSIS BE* || *NE VIVENDI INSTITVTA TYPO* Sanlletorum salutariumque doctrinarum cogesta, lit//ltera iam pridem recentiore calco-graphata, & lillma correctionis feruentiori castigata. Calce ta//lmen huius omniu dictorum/ sententia, sente//ltiae alphabetico ordine registraliter epilogatae. ll...ll ANNO M.D.XIII. ll BASILEAE. ll (Luca Leonardo expensore, Aduque Petri de Lanlgedorff Impressore/ Foeliciter finit, Pridie nonis ll martias...ll)

Mü SB 4° Asc. 648 Wf G 500. 4° Helmst. (1)

MB UB 4° Theol. 1268 Asch SB T-561 (nepotpun)

MAR. MAR||*VLI SPALA*lltensis de institutione bene beallteq; uiuendi libri sex, ad norllmam uitae sanctorum ll utriusque testa–llmenti felillciter ll dillgesti.

Coloniae, ex officina Eullcharij Ceruicorni, anno ll M.D.XXX.ll mense Aug. ll (Impensis...llGodefridi Hydorpij...ll)

(28) listova, 863 stranice 8°.

Priloženo: Hieronymus Macarellus.

MÜ SB Asc. 3101 Wf YG 36.8° Helmst.

MARCI ||*MARVLI OPVS DE RELIGIO*|| se uiuendi institutione per exempla, ex ue–llteri nouoque testamento collecta: autollribus quoque diuo Hieronymo presbyte–llro, beato Gregorio Pont. Max. Eusebio ll Caesarien episcopo, Iohanne Cassia–llno eremita, nonnullisque alijs, ll qui uitas conscripsere ll sanctorum. Aput sanctam Coloniam. AnnollM.D.XXXI. Menselllanuario.ll (Johann Gym– nich I)

(24) lista, 679(=681), (1) str. (1) list, 8°.

Priloženo: Hieronymus Macarellus

Mü SB Asc. 3105 Wf YG 37. 8°Helmst.

MAR.MA=||*RVLI SPALATENSIS DE INST*lltutione bene beateq; uiuendi libri sex, adllnormam uitae sanctorum utris–llque testamenti feliciter digesti.ll

SALINGIACI Ioannes Soter excu– lldebat, Anno M.D.XL.ll(Impensis...ll Godefridi Hyt–lltorpij)...ll)

(28) listova, 863 str. 8°.

Priloženo: Hieronymus Macarellus.

MÜ SB Asc. 3102

Mü UB 8 Asc. 3200

Der Catholischer ll Christen Spiegel.llDarinnen... Historien vnd Exempeln/Beide des Alten vnd ll Newen Testaments/Vnd vieler Heiligen Got=lltes begriffen sein/ Auß welchen ein jheder ll ... Christ/ ein...vnterrich=lltung schepffen mag/eines Gott=llseligen Wandels vnd Lebens.llHiebeuorn/durch ...ll Marcum Marulum Lateinisch beschrieben: Jhertz ...llverdeuscht/Durch Christianum Kemmer//

von Cronberg/Canonicum zu S. Stephan in Mentz...Coellen//Durch // Mater-
num Cholinum.//M.D.LXVIII.//

(200) listova 8°.

Mü SB Polem. 2615/1

M. MARVLI // *SPALATENSIS* // Sechs Bücher. // Von gedächtnuß wür=ldigen Reden
vnd Thatten. // Oder: // Von Lehr vnd vnderweisung/das Le=llen wol vnd selig
anzustellen/nach form der Hai=lligen lebens Altes vnd Newen Testaments. //
Hochuonnöthen den gemainen Landpriestern... // Auch den Klosterpersonen/
vnd sonst allen gemainen Mañs vnd Weibs=llpersonen... // Jn Teutsche Sprach
gebracht/ // Durch Herman Baumgartern/Burgern vnd // Bischofflichen Fiscal
zuo Augspurg.//

Getruckt zuo Dillingen/durch Johannem Mayer. // M.D.LXXXIII.//

(34) lista, 964(=968) stranica, 4°.

Mü SB 4° Asc. 644 Wf 117.13 Theol. (?)

M. MARVLI CARMEN DE DOCTRINA // dñi nostri Iesu Christi pendetis in Crucellper
modum dialogissemi Christi &llChristiani// EXCVSSVM PER IOANNEM //
CANAPPVM ANNO XIII. // (=1514) ERFURT.

4 lista, 4°.

Wü UB 5an L. rr. q. 26

(nedostaje naslovni list)

EVAN/ // *GELISTARIVM MARCI* // *MARVLI SPALATENSIS* // Viri disertissimi, opus uere
euan//gelicum, cultissimoque adorna//ltum sermone, sub fidei, spei & charitatis
titulis, inllseptem partitullibros.// APVD INCLYTAM // Basileam, in officina
Ade // Petri correcte recogni// tu, atq excusum. // (administrat... // Ioannes
Koburger // ...cuius expensis...// emittitur. Anno // ... M.D.XIX. Quarto // Nonas
Aprilis. //)

(6) listova, 397, (1) str. (1) list. 4°.

Priloženo: Francesco Giuliano, Sebastian Münster.

Mü SB 4° Asc. 642 Wf 82.3 Theol. (1)

Mü UB 4° Theol. 546 Asch SB P-24

Wü UB 4an 35/ A 20.5(?)

EVANGE // *LISTARIVM MARCI MA* // ruli Spalatensis viri disertissimi: opusllvere
euangelicum cultissimoque adorllnatum sermone: sub fidei: spei & charilltatis
titulus: in septem partitumlllibros // APVD INCLITAM // Coloniam. 1529 //
(Franz Birckmann)

(8) listi, 484(=480) str. D. 8°.

Priloženo: Francesco Giuliano.

Mü SB Asc. 3096 Wf B 25.8° Helmst. (2)

Asch SB V-347 (?)

EVANGE // *LISTARIVM M. MA* // ruli Spalaten. opus uere euanllgelicum, sub fidei, spei
et challritatis titulis in septem librosllpartitum.// ACCESSIT huic, pro-llpter
idem fere argumentum // Meginhardi uiri ...// doctiss. ad dñm Guntherum, //

de fide, uarietate symboli...ll libellus, nunc re=llcens excusus. ll Ex officina
Eucharii Ceruicor.ll Anno M.D. XXIX. ll (Impensa & aere M. Godefridi
Hittorpijll) (Köln)

(8) listova, 639, (1) str. (11) listova. TE. 8°.

Priloženo: Francesco Giuliano.

Mü SB Asc. 3095

Mü UB 8° Theol. 1268

EVAN ll*GELISTARI*– llum M. Maruli Spa=latensis uiri disertis=llsimi, opus uere
eua=llgelicu, cultissimo'q lladornatum sermōe, ll sub fidei, spei & challritatis
titulis, in VII. ll partitum libros. ll Eucharius excudebat, ll M.D.XXIX. ll
(Impensa & aere M. Godefridi Hittorpij ll cuius Coloñ.ll) (Köln)

(8) listova, 639 str. TE. 8°.

Priloženo: Francesco Giuliano.

Wf D 105.8° Helmst. (1)

EVANGE ll*LISTARIVM M. MA=RULI SPALATEN. OPUS VERE EUAGE*lllicum, sub
fidei, spei & cha=llritatis titulis in septem ll libros partitum. ll ACCESSIT HVIC,
ll propter idem ferè argumentu ll Meginhardi viri... ll doctiss. ad dominu
Guntheru, ll de fide, verietate symboli, & ll ipso symbolo Apostolico, & pelste
multarum heresum... ll libellus, nunc ll recens excusus. ll

COLONIAE APVD HELLronem Alopecium, aere & imllpensa Godefridi
Hittorpij. ll Anno M.D. XXXII. ll

(268) listova, TE. 8°.

Priloženo: Francesco Giuliano.

Mü SB Asc. 3098

EVAN= ll*GELISTARIVM M. MARV=* lli Spalatensis, opus vere Euange=lllicum, sub
fidei, spei & charita=lltis titulis in VII. Libros parlltitum, atque emaculatill us
quàm olim, inlllucem edi=lltum. ll ACCESSIT HVIC, ll PROPTER IDEM FERE
ll argumentum, Meginhardi...ll ad dominum Gun=therum, de fide, varietate
symboli, & ll ipso symbolo apostolico, et peste mullltarum haeresum, sed
insigniorum Li=bellus...ll Coloniae, ex Melchioris Nouesiani Officina, ll Anno
a Christo nato, M.D.XLI. ll

(367) listova, 8°.

Priloženo: Francesco Giuliano.

Mü SB Asc. 3099

M. MARVLI ll*EVANGELISTA* ll*RIVM, OPVS VERE* ll *EVANGELICUM, SVB* ll Fidei,
Spei, & Charitatis ll titulis, in septem ll libros parti=lltum. ll Cui adiunximus
L. eiusdem auctoris Pa=llrabolae, ad pietatem & veram religionem ll
conducentes. ll Accessit ...ll Meginhardi viri doctissimi ad D. Guntherum, de
Fi=llde, varietate Symboli, & ipso Symbolo Aposto=lllico, & peste multarum
haeresum...ll libellus, nunc re=llcens excusus.ll

COLONIAE, ll Apud Maternum Cholinum ll M.D.LVI.ll

(343) lista. 8°.

Priloženo: Francesco Giuliano.

Mü SB A.gr.b. 3108/2

Wf YB 9.8° Helmst.

MARULIĆ, MARKO – De institutione bene beateque vivendi libri sex

vidi *Marulić Marko*

Bene vivendi instituta typo sanctorum salutariumque doctrinarum congesta

MARULIĆ, MARKO – Der katholischen Christen Spiegel

vidi *Marulić, Marko*

Bene vivendi instituta typo sanctorum salutariumque doctrinarum congesta (nj.)

MARULIĆ, MARKO – Opus de religiose vivendi institutione per exempla ex veteri novoque testamento collecta

vidi *Marulić, Marko*

Bene vivendi instituta typo sanctoru salutariumque doctrinarum congesta

M. MARVLI ||*EVANGELISTA* ||*RIVM, OPVS VERE* ||*EVANGELICVM, SVB* || Fidei, Spei, & Charitatis || titulis, in septem || libros parti-lltum. || Cui adiunximus *L. eiusdem auctoris Pa-llrabolae, ad pietatem & veram religionem* ||*conducentes.* || Accessit... || Meginhardi viri doctissimi ad D. Guntherum, de Fi-llde, varietate Symboli, & ipso Symbolo Aposto-lllico, & peste multarum haeresum...|| libellus, nunc re-llcens excusus. || Köln 1556

Mü SB A.gr.b. 3108/2 Wf YB 9.8° Helmst.

MARULIĆ, MARKO – Von gedächtniswürdigen Reden und Taten... nach Form der Heiligen Leben alten und neuen Testaments sechs Bücher

vidi *Marulić, Marko*

Bene vivendi instituta typo sanctorum salutariumque doctrinarum congesta (nj.)

1989 – LEXIKON DER RENAISSANCE

Leipzig – 1 knjiga

Marulić, Marko, lat. *Marcus Marulus Spalatensis*, 18. 8. 1450 Spalato (Split) – 5. 1. 1524. u istom gradu. Hrvatski i novolatinski pjesnik i humanist. Plemički sin, studirao u Padovi, bio sudac u Splitu. Marulić je pisao teološke i moralno-filozofske spise, npr. »De institutione bene beateque vivendi« (1506), djelo u 16. i 17. stoljeću rašireno u zapadnoj Europi radi potpomaganja papinstva; pisao je epigrame, religiozne pjesme, skupljao i komentirao rimske natpise. Na osmanlijsko ugrožavanje Marulić je reagirao religiozno-herojskim epom »Davidias« (oko 1517) na latinskom jeziku i »Istorijom svete udovice Judit u versih harvacki složenom« (1501, tiskana 1521.) njegovim najvažnijim djelom, pisanim u dvanaesteru. U biblijskoj građi o Davidu, odnosno o Juditi, koju je alegorički obradio, pozivao je Marulić na ustrajnost u borbi protiv Turaka. *Djela u: Stari pisci hrvatski*, knj. 1–34, Zagreb 1869–1954.

1989 – DEUTSCHE DRUCKE DES BAROCK 1600–1720

München – New York – London – Paris – 38 svezaka

Die Himmlische Weißheit/ In Christlich–Gottseeligen Betrachtungen .../|| Oder: || Vier letzten Dingen deß Menschen... ||

Welchem mit beygefüget||

Marci Maruli Spalatensis schöner Tractat||von der Zukunfft Christi zum Gericht/und wie alle || Element und Creaturen die Gottlosen anklagen werden. || Cum litentia Superiorum.||

Augsburg || In Verlegung Johannis Weh/Buchhändlers,||

Druckes Joh. Christoph Wagner / 1697. ||

10 listova, 464 str. 17 tabli, 8°.

1989 – HARENBERGS LEXIKON DER WELTLITERATUR

Dortmund – 5 svezaka

Hrvatska književnost. Počeci hrvatske književnosti usko su povezani s djelovanjem ćirilo–metodske tradicije kod južnih Slavena. Širenje kršćanske vjere u riječi i u pismu dovelo je već u desetom stoljeću na sjevernodalmatinskoj obali (Senj) i na otocima (Krk) do crkvenoslavenske prevodilačke književnosti na glagoljici, s elementima narodnog jezika, iz čakavskog, štokavskog i kajkavskog narječja. Pored liturgijskih tekstova (misali, brevijari) nastaju od 10. do 15. stoljeća, pod utjecajem latinske kulture srednjeg vijeka, kronike, svetačke legende, apokrifi, misterijske igre i duhovne pjesme. Preuzimanjem svjetovne pripovjedne građe (Roman o Aleksandru) proširuje se i raznovrsnost hrvatske književnosti srednjeg vijeka, te u 14. stoljeću nastaju prva prozna djela na živom narodnom narječju, na čakavskom.

Za razliku od Bugara, Makedonaca i Srba, koji su poslije bitke na Kosovu (1389) stoljećima živjeli u utjecajnoj sferi Osmanlija, Hrvati su uspjeli svoj kulturni model razvijati po uzorima Zapada te unatoč gubitku državne samostalnosti i državno–političkoj ovisnosti o Veneciji, Mađarskoj i Habsburškoj Monarhiji, razvoj hrvatske književnosti u 15. stoljeću teče skoro usporedo s kulturnim razvojem u zapadnoj Europi, što je i dovelo do razvoja renesanse i baroka u Dalmaciji. U dalmatinskim središtima (Šibenik, Zadar, Split, a naročito u Dubrovniku) u duhu humanizma cvjeta književnost hrvatskog latiniteta (novolatinska literatura): Ivan Česmički (1434–1472), Ilija Crijević (1463–1520), Matthias Flacius–Illyricus (1520–1575) i Franjo Petrić (1529–1597). No, najznačajnijom osobom biva Marko Marulić iz Splita (1450–1524), koji je pored svojih latinskih djela spjevao i biblijski ep *Judita* (1521) na hrvatskom jeziku, te je time svojim stvaranjem označio i prijelaz iz srednjeg vijeka u renesansu. Marulićeva uporaba narodnog jezika važno je obilježje dalmatinske renesansne književnosti, koja u 16. stoljeću adaptira poetološki sustav petrarkizma da bi ga povezala s narodnom ljubavnom lirikom, *Zbornik Nikše Ranjine* iz Dubrovnika sadržava takve ljubavne pjesme, pretežno obaju

najvažnijih pjesnika plemićke Republike Dubrovnik, Šiška Menčetića (1457–1527) i Džore Držića (1461–1501).

U središtima hrvatske renesanse nastala je pučko–jezična umjetnička književnost na narodnom jeziku, čiji su zastupnici stvorili zlatno razdoblje hrvatske kulture: Hanibal Lucić (1485–1553), Petar Hektorović (1487–1572), Mikša Pelegrinović (1487–1572), Dominko Zlatarić (1558–1613), Mavro Čavčić Vetranović (1482–1576), Petar Zoranić (1508–1569) i dubrovački komediograf Marin Držić (1508–1567). U 17. stoljeću Dubrovnik doseže vrhunac svoje privredne moći i kulturnog razvoja, te je tu razvojnu epohu hrvatske književnosti okrunio barokni ep *Osman* (nastao 1622–38, objavljen 1826; njemački *Die Osmiade*, 1918) Ivana Gundulića (1588–1638).

1990 – KINDLERS NEUES LITERATUR–LEXIKON

München – 20 svezaka

MARKO MARULIĆ (rođen 18. 8. 1450., Split, umro 5. 1. 1524., Split). *JUDITA*. Religiozni ep Marka Marulića nastao je oko 1501, koje je djelo kao prva hrvatska knjiga u tri uzastopna izdanja poslije 1520. godine tiskana u Veneciji. U šest pjevanja u dvanaesteru s rimom u sredini i na kraju stiha – u metričkom obliku srednjovjekovnog religioznog pjesništva u Hrvatskoj – opisuje renesansni pjesnik iz Splita »*Povijest pobožne udovice Judite*«, čiju čvrstu vjeru i njenu ličnu hrabrost on predočuje svojim zemljacima sustajućim u borbi s Turcima. Asirci su prikazani s nedvojbeno izrazitim turskim crtama, a Juditina odjeća podsjeća na nošnju dalmatinskih plemkinja u 16. stoljeću. Marulić nikad ne pokušava, suprotnosti karaktera psihološki odrediti i produbiti, nego napetost u radnji postizava plastičnim, najvećma naturalističkim, crnobijelim oslikavanjem. Nasuprot surovu nasilju Holoferna, od kojeg čak i ptice padaju mrtve s drveća, stavlja se blagost i bogobojažljivost Židova, njegova životinjska požuda i strast oštro odudaraju od umjerena držanja stanovnika Betulije, dok njegovu odbojnu ružnoću ističe suprotnost Juditine ljepote. Dijalozi olabavljaju epski oblik pjesme, koja počinje naglašeno kršćanskom invokacijom, ali pored religioznog karaktera, uvijek se nanovo pokazuje humanistička izobrazba autorova.

Izdanja: Venecija 1521 (faks. Zagreb 1950); 1523. – Venecija 1586. – Venecija 1627. – Zagreb 1869, izd. I. Kukuljević. – Zagreb 1901, izd. M. Kušar. – Zagreb 1970, izd. I. Slamnig. – Zagreb 1974, izd. M. Franičević. – Split 1979 (predg. isti). – Zagreb 1983, izd., prev. i kom. M. Grčić. – Zagreb 1985 (u Forumu, knj. 6; moderni prepjev u stihu i kom. N. Kolumbić). – Split 1988 (u *Sabrana djela*, izd. M. Moguš, knj. 1; s bibliografijom).

Literatura: M. Moguš, *O proučavanju M. jezika* (u Čakavska rič, 1972, br. 1, str. 95–100). – P. Pavličić, »*Judita*« i »*Osman*« kao tipovi epa (u Umjetnost riječi, 20, 1976, br. 4, str. 433–466). – I. Slamnig, *M. M. kozmopolit i patriot* (u *Hrvatska književnost u europskom kontekstu*, izd. A. Flaker i K. Pranjić, Zagreb 1978). – R. Bogišić, *O poeziji M. »Judite«* (u R. B., *Književne rasprave i eseji*, Split 1979). – N. Kolumbić, *Utemeljitelj hrvatske renesansne*

umjetničke književnosti. M. M. Pečenić (u N. K., *Hrvatska književnost od humanizma do moderne*, Zagreb 1980). – T. Maroević, *Dike ter hvaljenja*, Split 1986. – S. P. Novak, *Dramski rad M. M.* (u M.M., *Drame*, Zagreb 1986, str. 7–75).

1991 – BROCKHAUS ENZYKLOPÄDIE

Mannheim – 24 sveska

Marulić, Marko, latinizirano *Marcus Marulus*, hrvatski pjesnik, rođen u Splitu 18. 8. 1450, umro u istom gradu 5. 1. 1524. Začetnik hrvatske renesansne književnosti; pisao je pored latinskih moralno–filozofskih spisa (»De institutione bene vivendi...«, 1506) i djela na narodnom jeziku. U »Juditi«, u tom prvom hrvatskom epu, povezuje on kršćansko mišljenje s humanističkim oblikovnim težnjama. Latinski ep »Davidias« (nastao oko 1500) tek je 1954. godine ponovno otkriven.

Franz Leschinkohl

MARKO MARULIĆ IN GERMAN LEXICONS AND ENCYCLOPEDIAS

The author has surveyed German lexicons, encyclopedias, old and new bookselling inventories and bibliographical compendiums in order to establish the extent to and the manner in which Marko Marulić is represented there, finding out that the earliest such record goes back to 1568, the year in which the bookseller and publisher Georg Willer from Augsburg entered one of Marulić's printed works into his catalogue issued on the occasion of the autumn fair in Frankfurt (**Fig. 1**). The author asserts that Willer, the most influential German bookseller of the day, could also have been the publisher of the second German translation of *De institutione* (*Sech Bucher...*, **Fig. 2**). Considering the contemporary demand for Marulić's works, the book should have promised good earnings, which Willer, as experienced publisher and bookseller, surely would not have missed.

Marulić and his works reappear in German sources in the 18th century, when we find his name in large lexicons and collections of universal knowledge (**Figs. 3-7**). The 19th century was in a particular way interested in incunabula and early 16th century editions, so that it was not before the last quarter of this century that any systematic work was done on the registration of the 16th century editions. In 1969, in Munich, a special committee was established with the purpose of publishing the series entitled *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts*. Thanks to the collaboration of the renown Croatian Slavist and bibliographer, Josip Badalić, in the 13th book of the edition Marulić is represented with twenty editions.